

II. Dünya Savaşı Yıllarında Anadolu Sahillerine Sığınan Yunanlı Sivil Mülteciler

*Greek Civilian Refugees in the Turkish Sea Coasts
During the Second World War*

Serdar SARISIR**

ÖZET

II. Dünya Savaşı pek çok ülkeyi, değişen derecelerde, etkilemiştir. Şüphesiz en çok etkilenenler de savaşın tarafı olan ülkeler olmuştur. Bu ülkelerden biri olan Yunanistan, savaşın ve işgalin beraberinde getirdiği sefalet ve ölümlerle yüzleşmek zorunda kalmış, bu nedenle de çok sayıda Yunanlı asker ve sivil, Türk topraklarına iltica etmiştir.

II. Dünya Savaşı yıllarında Anadolu sahillerine sığınan Yunanlı sivil mültecileri konu edinen bu çalışmayla, Yunanlı sivil mültecilerin neden, ne zaman, nerelere ve ne kadar iltica ettiği sorularının aranan cevapları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yunanistan'ın Alman ve İtalyanlar tarafından işgalinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle 1941-1945 yılları arasında 30.000'nin üzerinde Yunanlı sivil mültecinin Batı Anadolu, kısmen de Akdeniz sahillerine sığındığı görülmüştür.

Ayrıca Türk Hükümeti'nin mültecilere karşı tutumu ile sığınmacıların akıbetleri de tespit edilmeye çalışılarak, Türk-Yunan ilişkilerinin pek bilinmeyen ya da üzerinde fazlaca durulmadığı anlaşılan insani boyutuna da katkı sağlanması hedeflenmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER

II. Dünya Savaşı, Yunanlı, Sivil Mülteciler, Türkiye

ABSTRACT

The Second World War has in different degrees affected several countries. The most affected ones were undoubtedly those which participated in this War. One of them was Greece which

* Arşiv belgelerinin büyük bir çoğunluğunda, "Yunanlı" ifadesinin özellikle kullanıldığına dikkat çekmek gerekmektedir. Bu tabirin kullanılması, gelen mültecilerin arasında Yunan olmayanların -muhtemeldir ki Yahudiler gibi farklı kökenden gelenlerin- varlığına da işaret etmek amacını taşıyor olsa gerektir. Bu yüzden metin içerisinde bazen Yunan bazen de Yunanlı mülteciler ifadesi her bir belgede geçtiği şekliyle kullanılmıştır. Ayrıca çok sayıda Yunan/Yunanlı mülteci Türkiye'ye sığınmış ise de, burada üzerinde durduğumuz sadece siviller olup, metin içerisindeki tüm rakamlar, belgelerde sivil oldukları tespit edilenlerin esas alınmasıyla oluşturulmuştur. Durumları tespit edilemeyenlerden sivil olarak bahsedilmemiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

had to face with poverty, misery and deaths. As a result, the Greek civilians and well as military men suffered much and many of them therefore took refuge in Turkish sea coasts. This paper is attempted to do research on the Greek civilian refugees taking refuge in the Turkish sea coast and give details about the reasons why and when they took refuge together with their numbers and places of destination for settlement.

It has been seen that more than 30.000 Greek civilians between 1941 and 1945 due to the problems resulting from the German and Italian occupation of Greece took refuge mainly in Western Anatolia and partly in towns in the Mediterranean coast

This papers also give information about Turkish government policy for these refugees and what happened to them finally. By this paper it is aimed to make it clear that a very unknown subject taking place between Greeks and Turks has been studied in detail mainly from the point of civilians.

•

KEY WORDS

The Second World War, Greek, Civilian Refugees, Turkey

Giriş

Türk-Yunan ilişkilerini konu edinen ciddi çalışmalar yerli ya da yabancı olsun dikkate değer boyutlara ulaşmış gibi görünmektedir. Ancak, II. Dünya Savaşı yıllarında Türk-Yunan ilişkilerini inceleyen çalışmalara bakıldığında, olaylar daha çok askerî ve siyasî boyutta değerlendirilmiş olup, savaş sürecinde iki ülke arasındaki insanî ve sosyal ilişkileri derinlemesine ele alan pek fazla araştırmaya rastlanmaz¹. Söz konusu süreçte, Türk-Yunan ilişkileri değerlendirilirken; fiilî anlamda çarpışmalara katılmayan Türkiye'nin, savaşın bitimine doğru sadece ilânen sürece iştirak ettiği, Yunanistan'a da birkaç şişe tentürdiyot ile birkaç kasa da kurutulmuş balık ve tuz göndermekten öteye geçmeyen bir tutum sergilediği düşünülmemelidir². II. Dünya Savaşı her açıdan pek çok ülkeyi derinden etkilemiş ve değişen derecelerde söz konusu devletleri sıkıntılara sürüklemiştir. Hiç şüphesiz savaşlarla birlikte ölüm ve sefaletle acı bir şekilde yüzleşmek zorunda kalan, savaşın tarafı olup işgali yaşayan ülkeler olmuştur. Bu ve benzer olumsuzluklara maruz kalan ülkelerden biri de Yunanistan'dır.

II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı sosyal ve ekonomik yıkımdan Yunanistan da kaçınılmaz bir şekilde etkilenmiştir. Yunanistan'ın tarımsal üretimi, II. Dünya Savaşı yıllarında savaşın getirdiği olumsuzluklar nedeniyle savaş öncesi üretim düzeyinin %70 oranında gerisine düşmüştür³. Yunanistan'ın işgal gideri olarak yüklü bir para ödemek zorunda kalması, bunun yanı sıra işgalcilerin, ülkenin tüm gelir kaynaklarına el koymaları ve özel işgal banknotları bastırmaları kısa sürede durumun oldukça kötüleşmesine neden olmuştur. Bu banknotlar bütün askerî birlikler tarafından, büyük bir rahatlıkla ve hiçbir kayda bağlı olmaksızın ihtiyaçlarının gerektirdiği ölçüde basılmıştır. Bu durum para sisteminin kısa sürede çökmesine ve büyük bir enflasyona neden olmuştur. Uluslararası ticare-

¹ Yardım konusuna ilk değinen araştırmalar için bk., Feridun Cemal Erkin, *Dışişlerinde 34 Yıl (Anılar-Yorumlar)*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1980, s. 129 vd.; Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, Yurt Yayınları, Ankara 1986, s. 108; M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997, s. 252 vd.

² Bu konuda oldukça önemli çalışmalar için bk., Ulvi Keser, *Yardım Et Komşu*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, Ankara 2005; Ulvi Keser, *Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008; II. Dünya Savaşı yıllarında, iki ülke arasındaki insani ve sosyal ilişkileri derinlemesine ele alan, söz konusu eserlerin bu anlamda bugüne değin pek araştırılmayan savaş süresince Türkiye'nin Yunanistan'a yaptığı insani yardımları temel konu edinmiş olması, Ulvi Keser'in çalışmalarının önemini bir kat daha artırmaktadır.

³ Faruk Şen, *Ege'nin İki Yakasında Ekonomi*, Çev. Ayşe Oya, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 1987, s. 6-7.

tin tamamen durdurulmuş olması, gıda maddeleri ithal eden bir ülke için trajik sonuçlar doğurmuştur. Kısa sürede temel ihtiyaç maddeleri tükenmiş ve buna bağlı olarak karaborsacılık yaygınlaşmış; diğer yandan şehirlerde yiyecek sıkıntısı da baş göstermeye başlamıştır⁴. Yunanistan'ın Alman ve İtalyanlar tarafından işgal edilmesi sadece Yunan tarihinde eşi olmayan bir yıkıma sebep olmakla kalmamış, özellikle Atina ve Pire'de yaşanan büyük bir açlığa da sebep olmuştur⁵. Ülkedeki açlık, sefalet ve nihayetinde ölüm korkusu Yunan halkı için daha güvenli bölgelere sığınmayı bir zaruret haline getirmiştir. Bu fırsatı yakalayabilen asker ve sivil pek çok sayıdaki Yunanlı, ülkesini terk ederek Anadolu topraklarına sığınmıştır.

İşgal altındaki Yunanistan'da yaşanan söz konusu dram karşısında Türk halkı, Yunan halkının sıkıntılarını görmezden gelememiş ve büyük bir duyarlılık sergileyerek düzenlenen kampanyalarla, komşu ülke için yardımlar toplamıştır. Kızılay'ın koordinasyonu ve katkılarıyla Türk Hükûmeti Yunanistan'a, kendi yeterliliği ölçüsünde, yardımlarda bulunmuştur⁶. Yardımlar sırasında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti, bir bakanının istifasını kabul pahasına Yunanistan'a yardım ve kolaylaştırma faaliyetlerine devam etmiştir⁷.

II. Dünya Savaşı esnasında Türk Hükûmeti'nin Yunanistan'a belki de en önemli yardımı, Türkiye'ye sığınan Yunan mültecilere kucak açması olmuştur.

⁴ 1941-1942 yıllarının kışında, 300.000 kadar insan ölmüştür. İşgalin son yıllarında Almanlar baskılarını iyice artırmışlar ve yüzlerce köyü yakarak, 7.000 kişiyi öldürmüşlerdir. Yunanistan'da 1940-1944 yılları arasında -550.000 kişi- nüfusun % 8'i ölmüş ve toplam millî servetin % 34'ü yok olmuştur. 401.000 ev tamamen harap olmuş, böylece 1.200.000 kişi evsiz barksız kalmıştır; 1.770 köy yıkılarak ortadan kaldırılmış; büyük limanlar, demiryolları ve köprüler tamamen yıkılmış; yük gemileri tonajının % 73'ü, yolcu gemilerinin % 94'ü batmış; yolların % 56 tahrip olmuş; özel arabaların % 65'i, kamyonların % 60'ı, otobüslerin % 80'i ortadan kaldırılmış; atların ve sığırların % 60'ı, küçük hayvanların % 80'i ölmüş ve ormanların % 25'i yanmıştır. 1944 yılında tahıl üretimi % 40, tütün üretimi % 89 ve kuş üzümü üretimi % 66 oranında bir azalma göstermiştir. II. Dünya Savaşı yıllarında işgal altındaki Yunanistan'ın sosyo-ekonomik durumu hakkında istatistikî değerler veren araştırmalar için bk. Konstantin Çukalas, *Yunanistan Dosyası*, Çev. Şeyla, (soyadı yok), Ant Yayınları, İstanbul 1970, s. 65, 77, 104, 105; Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, Çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 151, 156.

⁵ Lucien Maulvault, *İkinci Dünya Savaşı*, Çev. Nâzım Erten, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Basımevi, İstanbul 1987, s. 28, 2. dip not.

⁶ Seçil Karal Akgün-Murat Uluğtekin, *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, C. II, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara 2002, s. 82-83.

⁷ 1940 yılında Refik Saydam Kabinesi tarafından Ticaret Vekilliği'ne getirilen Mehmet Nazmi Topçuoğlu, Türkiye ile Yunanistan arasındaki "Mermi Kapsülü Karşılığı Buğday Verme Anlaşması"nu sürmekte olan savaş nedeniyle uygulamak istememiş ve Yunanlıların fiyat artırımına rağmen, buğday takasını onaylamamıştır. Bu nedenle dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile anlaşmazlığa düşmüş ve 1943 yılında görevinden istifa etmiştir. Bk. *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C. IV, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969, s. 1457-1459.

Söz konusu süreçte, çok sayıda Yunanlı mülteci Anadolu'ya sığınmış ise de, daha ziyade sivil mültecileri konu edinen bu çalışmayla, mültecilerin neden, ne zaman, nerelere ve ne kadar iltica ettiği ve Türk Hükûmeti'nin mültecilere karşı yaklaşımı ile sığınmacıların akıbetlerinin ne olduğu sorularının cevapları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Yunan Mültecilerin Karaya Çıktıkları Yerler ve Sayıları

Yunan ve kısmen İtalyan adalarından Anadolu sahillerine gerçekleşen Yunanlı mültecilerinin akını, 1941 Mayıs'ında başlamıştır⁸. Adaların dışında Selenik ve Pire'den de mültecilerin geldiği yönünde bilgiler mevcuttur⁹. 1941 Mayıs'ında başlayan mülteci akını, 1 Mart 1943 tarihine gelindiğinde, Anadolu sahillerine sığınan Yunanlı sivil mültecilerin miktarı 22.525 (bkz. Tablo II) kişiye ulaşmış bulunuyordu¹⁰. Sonraki süreçte de mültecilerin Anadolu kıyılarına ilticaları devam etmiştir; Kaş Gümrük Muhafaza Bölük Komutanlığı'ndan alınan 18 Ekim 1943 tarihli rapora göre, Meis Adası'nın bombalanmasıyla, zor duruma düşen halktan, 17 erkek, 59 kadın ve 26 çocuk olmak üzere toplam, 102 Rum mülteci, Bayındır Limanı'na sığınmıştır¹¹. 13-22 Kasım 1943 tarihleri arasında ise, Çeşme, Kuşadası, Marmaris, Güllük ve Söke mıntıklarına, 631 Yunanlı sivil iltica etmiştir¹². İlticalar diğer Batı Anadolu şehirlerine de gerçekleşmiştir.

Muğla, İzmir ve Aydın şehirlerinden alınan bilgilerden anlaşıldığı üzere, 8 Kasım 1943 tarihinde 40, 19 Kasım 1943 tarihinden sonra da, 2.800 kişi Kuşadası'na; 1.500 kişi de Bodrum'a iltica etmiştir¹³. 20 Kasım 1943 tarihinde, 332 Yunanlı sivil Çeşme'ye ve uyrukları tespit edilemeyen bir sivil, Aydın Gümrük Karakolu'na; 17 kişi Bodrum'a ve 39 kişi de Datça'ya iltica etmiştir. Söz konusu tarih itibarıyla, 3.000 mültecinin Kuşadası'nda bulunduğu bilinmektedir¹⁴. 26 Kasım-2 Aralık 1943 tarihleri arasında Kuşadası, Çeşme, Bodrum, Marmaris, Söke ve Fethiye Gümrük Muhafaza Birlikleri'nden alınan raporlarda, söz konusu mıntıklara 147 Yunanlı sivilin iltica ettiği bildirilmiştir¹⁵. 4-11 Aralık 1943 tarihleri arasında Kuşadası, Çeşme, Bodrum ve Marmaris mıntıklarına 487 Yunanlı sivil iltica etmiştir¹⁶. 11-16 Aralık 1943 tarihleri arasında ise, Çeşme,

⁸ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/124.882.4.

⁹ Cumhuriyet Arşivi, 490.01/611.120.8.

¹⁰ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/124.882.4, s. 1.

¹¹ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/239.613.17.

¹² Cumhuriyet Arşivi, 030.10/55.367.40.

¹³ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/55.367.41.

¹⁴ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/55.367.45, s. 1-2.

¹⁵ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/55.367.44.

¹⁶ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/55.367.48.

Bodrum ve Marmaris muntıklarına 86 Yunanlı sivil iltica etmiştir¹⁷. Gerçekten de mülteci akını durmamış, işgalin ortaya çıkardığı ağır sonuçlara paralel olarak Yunanlı sivillerin Anadolu sahillerine sığınma süreci fasılalarla da olsa devam etmiştir.

2-22 Aralık 1943 tarihleri arasındaki son yirmi günlük süre zarfında İzmir, Muğla, Antalya ve Aydın şehirlerine çoğunluğu Yunanlı olmak üzere, çok sayıda mülteci sığınmıştır. Mültecilerin bölgedeki şehirlere göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

İzmir: Kuşadası ve Çeşme kazalarına 8.400 kişi iltica etmiş, bunlardan 6.076'sı Suriye'ye sınır dışı edilmiştir. Söz konusu tarihlerde, 1.902 erkek, 288 kadın ve 137 çocuk olmak üzere toplam, 2.324 mültecinin bölgede bulunduğu bilinmektedir.

Muğla: Şehre 435 mülteci sığınmış, buna karşılık daha önce iltica edenlerle birlikte 4.286 mülteci sınır dışı edilmek üzere sevk edilmiştir. Söz konusu tarihlerde, 297* mültecinin bölgede bulunduğu bilinmektedir.

Antalya: Şehre 27 kişi iltica etmiş ve daha önce bölgeye sığınan mültecilerle birlikte, 50 kişi sınır dışı edilmiştir. Söz konusu tarihlerde Kaş kazasında 20 mülteci bulunmaktaydı.

Aydın: Çeşitli tarihlerde 235 mülteci şehre gelmiş ve bunların hepsi sınır dışı edilmek üzere sevk edilmişlerdir.

Netice olarak, 2-22 Aralık 1943 tarihleri arasında toplam, 9.176 mülteci bölgeye gelmiş; buna karşılık daha önce iltica edenlerle birlikte 10.626 kişi sınır dışı edilmiştir. Söz konusu tarihlerde Anadolu'da 2.373 mültecinin olduğu ve bunların da düzenli olarak sınır dışı edilmek üzere sevk edilmeye başlandığı bilinmektedir¹⁸.

Yine bu tarihten itibaren Bodrum, Çeşme, Marmaris, Kuşadası Gümrük Muhafaza Birlikleri'nden gelen yazılardan mülteci akınının devam ettiği anlaşılmaktadır. 22-26 Aralık 1943 tarihleri arasındaki dört günlük sürede; Bodrum, Çeşme, Marmaris, Kuşadası limanlarına toplam, 940 mültecinin geldiği, aralarında İtalyanların da olmasına rağmen, çoğunluğunu Yunanlı mültecilerin oluşturduğu bilinmektedir. Yunan mülteciler arasında zaman zaman Yunan devlet yetkililerinin de olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Çeşme Limanı'na iltica eden

¹⁷ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/55.367.47.

* Orijinalinde de okunamıyor.

¹⁸ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/ 117.813.11.

13 Yunanlı sivil mültecinin arasında Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Genel Katibi, Aleksandros Arliropolos ve Yunanistan'ın Belgrat eski Sefiri, Ragorosenir ve Yunanistan'ın Paris Konsolosu, Liros Arkiros da bulunmaktaydı¹⁹.

Gümrük Muhafaza Komutanlıkları'nın yetkili mercilere gönderdiği raporlardan hareketle, mülteciler hakkında yapılan tespitler, raporlardaki kronolojik düzensizlikler nedeniyle bazı eksikliklerin olduğu izlenimini vermekle birlikte; Aralık 1943-Şubat 1945 tarihleri arasındaki belgelerin daha düzenli bir şekil almasıyla Yunanlı sivil mültecilerin karaya çıktıkları yerler ve miktarları daha bir netleşmektedir. Aşağıda düzenlenen çizelgeden de anlaşıldığı üzere, bu süreçte toplam 7.118 Yunanlı sivil mültecinin Batı Anadolu sahil şehirlerine sığındığı anlaşılmaktadır. Bunların 2.978'i erkek, 1073'ü kadın, 1.480'i çocuk, 1579'unun durumları belirsiz ve 8'i de kadın ve çocuklardan oluşmaktadır.

27.12.1943-17.02.1945 Tarihleri Arasında Yunan Mültecilerin Karaya Çıktıkları Yerler ve Sayıları²⁰ Tablo I

Tarih	Mıntıka	Sivil			Top.
		Erkek	Kadın	Çocuk	
27.12.1943-03.01.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası, Marmaris, Sisam, Söke	76			76
06.01.1944-09.01.1944	Bodrum, Kuşadası	61	16	33	110
09.01.1944-11.01.1944	Çeşme, Kuşadası, Marmaris	15*			15
18.01.1944-24.01.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	250*			250
24.01.1944-25.01.1944	Çeşme, Marmaris	93	8**		101
25.01.1944-27.01.1944	Bodrum, Söke	20	15	18	53
29.01.1944-31.01.1944	Çeşme, Dikili, Kuşadası	6	2	1	9
01.02.1944-04.02.1944	Bodrum, Çeşme, Güllük, Kuşadası, Marmaris	173	71	78	322
01.02.1944-07.02.1944-09.02.1944	Bodrum, Çeşme, Güllük	30	20	61	111

¹⁹ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/117.813.12.

²⁰ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/55.368.1; 030.10/55.368.2; 030.10/55.368.12; 030.10/117.814.2, s. 1-38; 030.10/ 117.815.1; 030.10/117.815.6; 030.10/ 117.815.8; 030.10/ 117.815.11; 030.10/ 117.815.12; 030.10/ 117.815.14; 030.10/ 117.815.16.

* Sivil olduğu tespit edilmiş; ancak erkek, kadın veya çocuk miktarı belli olmayanlar.

** Sivil olduğu tespit edilmiş; ancak kadın veya çocuk miktarı belli olmayanlar.

15.02.1944'e Değin	Bodrum, Çeşme	74	70	91	235
17.02.1944- 19.02.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	20	20	26	66
22.02.1944- 24.02.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası, Söke	93	26	5	124
23.02.1944- 26.02.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	33	46	57	136
26.02.1944	Çeşme	54*			54
01.03.1944- 06.03.1944	Ayvalık, Bodrum, Çeşme, Kuşadası	83	54	43	180
01-03.1944 08.03.1944- 12.03.1944	Ayvalık, Bodrum Çeşme, Kuşadası	233	113	246	592
13.03.1944- 16.03.1944	Bodrum, Çeşme, Dikili, Kuşadası	85	77	160	322
19.03.1944- 20.03.1944	Çeşme	47	1	-	48
20.03.1944- 26.03.1944	Ayvalık, Çeşme, Kuşadası	40	33	82	155
29.03.1944- 01.04.1944	Bodrum, Çeşme, Marmaris	47	8	14	69
03-04.1944 06.04.1944	Bodrum, Çeşme, Marmaris	160	28	32	220
05.04.1944- 16.04.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	267	15	85	367
17.04.1944- 23.04.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	159	51	48	258
24.04.1944- 02.05.1944	Bodrum, Çeşme	148	39	41	228
04.05.1944- 07.05.1944	Bodrum, Çeşme	125	43	64	232
07.05.1944- 19.05.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	28	36	37	101
12.05.1944- 20.05.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	87	31	14	132
23.05.1944 26.05.1944	Bodrum, Çeşme, Marmaris	36	8	7	51
31.05.1944- 04.06.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	73	24	28	125
05.06.1944- 12.06.1944	Ayvalık, Bodrum, Çeşme, Kuşadası	49	22	27	98
12.06.1944- 14.06.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	25	11	15	51
17.06.1944-	Çeşme, Marmaris	54	23	6	83

* Sivil olduğu tespit edilmiş; ancak erkek, kadın veya çocuk miktarı belli olmayanlar.

21.06.1944					
22.06.1944-27.06.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	62	25	32	119
28.06.1944-04.07.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	43	10	7	60
02.07.1944-08.07.1944	İzmir, Çeşme	101	20	9	130
07.07.1944, 28.07.1944-04.08.1944	İzmir, Bodrum, Çeşme, Kuşadası	74	27	10	111
12.07.1944-19.07.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	37	18	2	57
24-25.07.1944	Çeşme, Kuşadası	17	9	-	26
05.08.1944-10.08.1944	Bodrum, Çeşme	16	6	6	28
16.08.1944-22.08.1944	Bodrum, Çeşme, Kuşadası	51	25	21	97
21.08.1944-29.08.1944	Bodrum, Çeşme, Edirne	159	26	12	197
29.08.1944-01.09.1944	Bodrum, Çeşme	13	1	4	18
02.09.1944-10.09.1944	Çeşme, Edirne, Karaağaç, Kuşadası	57	20	13	90
11.09.1944-25.09.1944	Çeşme, Foça, Kuşadası	24	3	-	27
26.09.1944	Marmaris		5*		5
21.11.1944	Marmaris		7*		7
01-03.02.1945-17.02.1945	Bodrum, Marmaris		1.172*		1.172
Toplam					7.118

Netice itibariyle, 1941 Mayıs'ından 1 Mart 1943 tarihine kadar 22.525 (bkz. Tablo II); 18 Ekim 1943'den 16 Aralık 1943 tarihine kadar 1.755; 27 Aralık 1943'den 17 Şubat 1945 tarihine kadar da, 7.118 kişi olmak üzere (bkz. Tablo I) toplam, 31.398 Yunanlı sivil mültecinin Batı Anadolu, kısmen de Akdeniz sahillerine iltica ettiği ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra çoğunluğunu Yunanlı sivil mültecilerin oluşturduğu anlaşılan, diğer mültecilerin miktarının bir kısmını da söz konusu rakama eklendiğinde, Yunanlı sivil mültecilerin miktarının daha da artacağına şüphe yoktur. Uyrukları tespit edilemeyen ancak, çoğunluğunu Yunanlı sivil mültecilerin oluşturduğu varsayılan²¹, 1943 Kasım'ında,

* Sivil olduğu tespit edilmiş; ancak erkek, kadın veya çocuk miktarı belli olmayanlar.

²¹ Konuyla ilgili mevcut belgelerde, savaşın tarafı ülkelere mensup çok sayıda sivil ve asker mülteci olmakla birlikte; her bir belgedeki Yunanlı sivil mültecilerin, diğer mültecilere nispeten daha yüksek oranda olması bu yönde düşünmemize neden olmuştur.

2.800 mülteci Kuşadası'na; 1.517 mülteci Bodrum'a; 20 mülteci Aydın'a ve 39 mülteci de Datça'ya iltica etmiştir. Söz konusu tarih itibariyle, 3.000 mültecinin Kuşadası'nda bulunduğu bilinmektedir.

2-22 Aralık 1943 tarihleri arasındaki yirmi günlük sürede, 9.176 ve 22-26 Aralık 1943 tarihleri arasındaki dört günlük sürede de, 940 mültecinin Kuşadası'na iltica ettiği düşünülürse, rakamların hiçte azımsanamayacak boyutlara ulaştığı görülecektir.

Çeşme-Ilıca Mülteci Kampı

Yunanlı sivil mültecilerin Batı Anadolu, kısmen de Akdeniz sahil şeridindeki yerleşim yerlerine iltica ettikleri bilinmekle birlikte, Çeşme-Ilıca Mülteci Kampı'nın -İstanbul Milletvekili ve CHP İzmir Bölge Müfettişi G. Bahtiyar Göker'in konuyla ilgili olarak hazırladığı ve yetkili mercilere gönderdiği rapordan anlaşıldığı kadarıyla- oldukça öne çıkan bir yer olduğu anlaşılmaktadır.

Savaştan can havliyle kaçan bu insanların Çeşme'de ortaya çıkardığı manzaraya genel olarak bakılacak olursa, durumun vehameti daha iyi anlaşılacaktır. 1942 Nisanı'nın ikinci haftasından itibaren İzmir'in Çeşme ve Çeşme'nin Ilıca Kasabasına Yunan mülteciler sığınmışlardır. Yirmi gün içerisinde 4.800'den fazla Yunan mülteci bölgeye gelmiş, sonraları bu rakam 6700'leri aşan bir boyuta ulaşmıştır. Söz konusu mülteciler, Hükûmete ait binalara ve 120 çadırdan oluşan bir kampa yerleştirilmişlerse de, yeterli olmamıştır.

Çeşme'nin otelleri, hanları, evlerinin büyük bir kısmı; Ilıca'nın tüm otelleri, evlerin bir kısmı, hatta boş dükkânlar ile depolar da, Yunan mülteciler tarafından doldurulmuştur. Bu yerlerin yetersiz kalması üzerine, bölgeye gelen mülteciler sokaklara yayılmışlardır. Temizlikten uzak, sefil ve perişan bir halde bulunan mültecilerden, bit vb. haşere ortalığa yayılmıştır. Çeşme'deki mültecilerin iâşe ve iskân işleri Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâleti tarafından temin edilmekle birlikte; ilk zamanlarda gelen mülteciler, açlıkla karşı karşıya oldukları için her ne pahasına olursa olsun yiyecek temin edebilmek için elbiselerini ya da yanlarında bulunan eşyaları satmışlardır.

Bu yüzden bölge ahalisi ellerinde bulunan erzakı elden çıkarmış, bu nedenle bu defa da kendileri sıkıntı içerisine girmişlerdir. Bir bütün ekmeğe, bir cekete takas edilmiş; ahaliden bazıları evlerinde mültecilerden aldıkları mallar ile sergiler açarak alış veriş etmişlerdir. Çeşme bölgesine mültecilerin gelmesi ile ortaya çıkan hastalıkların engellenmesi amacıyla şiddetli tedbirler alınmışsa da, yöre halkı bu hastalık meselesinden oldukça tedirgin olmuştur. Çünkü Yunan

mülteciler her tarafa yayılmışlardır. Yeterince ilacın bulunmaması ve yöre insanının sağlık önlemlerine uymaması ve benzeri mülahazalar bu yöndeki endişeleri arttırmıştır²².

Yunan Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Mültecilerin karşı karşıya kaldıkları sorunların başında barınma, beslenme ve sağlık konuları gelmektedir. Yukarıda değindiğimiz Çeşme ve İlica'da olduğu gibi barınma, beslenme ve sağlık konularında, Türk Hükûmeti'nin gerekli tedbirleri almasına rağmen, yerleşim yerlerindeki fizikî şartların yetersizliğinden, çok sayıda mülteciyi barındıracak miktarda boş binanın bulunmamasından, bazı aksaklıklar ortaya çıkarmışsa da, mültecilere tahsis edilen çadırlar sayesinde barınma problemi aşılmaya çalışılmıştır²³. Yetkililerin mültecilerin barınma problemini -Nazilli'de olduğu gibi- uygun yerlere barakalar yaparak da çözüme yoluna gittikleri görülmüştür.

Nazilliye sığınan Yunanlı mültecilerin barınabilmeleri için Nazilli Fabrikası'nın yakınına 20-30 civarında tahtadan baraka yapılmıştır. Aynı zamanda mülteciler Nazilli Fabrikası'nda işçi olarak da çalışmışlardır. Bu barakalarda barınan Yunanlı mülteciler savaşın bitiminde Yunanistan'a dönmüşlerdir²⁴.

Mültecilerin karşılaştıkları bir diğer sorun da, yolculukları esnasında başlarından geçen kazalardır. Örneğin, Yunan Adalarından gelerek Çeşme'ye sığınan 235 Yunanlı mülteci, alınan genel karar gereği geldikleri adalara iade edilmek üzere, Kaptan Gürbüz Akyürek idaresindeki Ender adlı Türk motoru ile 4 Nisan 1942 tarihinde Çeşme'den hareket etmiştir; ancak Ender adlı Türk motoru Seferihisar'ın Çelik mevkiinde kayalıklara çarparak batmıştır. Kaptan Gürbüz Akyürek ve 209 Yunanlı mülteci boğulmuştur. 3 Türk tayfa ve 26 Yunanlı mülteci bu elim kazadan kurtulabilmiştir. Kurtarılan Yunanlı mülteciler Seferihisar'da gözetim altına alınarak iskân ve iaşeleri sağlanmış ve gerekli işlemleri yapmak üzere, olaya Cumhuriyet Savcısı el koymuştur²⁵. Yine benzer bir olay 26 Şubat 1944 günü gerçekleşmiştir. Yunan bandıralı Vangelistra motoru saat 5:30'da Çeşmenin 8 km. güneydoğusunda Alaçatı Limanı'nda, Ağrıya önünde karaya oturmuştur. Fırtınanın şiddetinden devrilen geminin içinde bulunan 59 Yunan mülteci 54'ü Türk görevliler tarafından kurtarılmış, dördü kaybolmuş, bir erkek mültecinin de cesedi bulunmuş ve yerel memurlar tarafından

²² Cumhuriyet Arşivi, 490.01/611.120.8.

²³ Gös. yer.

²⁴ Yıldırım Koç, *Türk-İş Tarihinden Portreler Eski Sendikacılardan Anılar-Gözlemler (II)*, Dermircioğlu Matbaası, Ankara 1999, s. 399.

²⁵ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/171.185.22.

gerekli işlemler başlatılmıştır²⁶. Yaşanan kazaların yanı sıra sahillerimize sığınmaya çalışan mültecilerin karşı karşıya kaldıkları diğer önemli bir problem de Alman uçaklarının saldırılarına uğramaları olmuştur²⁷.

Türk Hükûmeti'nin Yunan Mültecilere Karşı Tutumu ve Mültecilerinin İadeleri

Türkiye'ye gelecek sığınmacılarla ilgili olarak, Türk Hükûmeti, iltica edenlerin herhangi bir şarta bağlı olmaksızın kabul edilmesi ve haklarında mülteci muamelesi yapılmasını uygun bulmuştur²⁸. 21 Mart 1942'de Milas'ın bombalanması üzerine mültecilerin kabul edilmemesi durumu söz konusu olmuşsa da²⁹ sonraki süreçte Türk Hükûmeti, Türkiye'ye sığınan Yunanlı sivil mültecileri kabul etmeye devam etmiştir.

18 Haziran 1943 tarihinde Türk Hükûmeti'nin aldığı karar da mültecilerin kabulü yönünde olmuştur. Bu karara göre, Türkiye'ye iltica eden sivil mültecilerden mali durumları müsait olmayanların, gerek belirlenen yerlerine gidinceye kadar ve gerekse belirlenmiş yerlerinde, kendi durumlarına uygun bir şekilde yerleştirilmeleri; bunların iâşe, barınma ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılacak ayni ve nakdi yardım miktarının yerel idare heyetlerince belirlenmesini öngören bir karar almış ve bu kararı uygulamıştır³⁰. Konuyla ilgili olan 1944³¹ ve 1945³² yıllarına ait arşiv belgeleri de, Türk Hükûmeti'nin Yunanlı sivil mültecilerin kabulü yönündeki tutumunun olumlu olduğunu göstermektedir.

²⁶ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/117.814.2.

²⁷ II. Dünya Savaşı yıllarında Milas'ın Güllük nahiyesinde genç bir subay olarak görev yapan Mir'at Erdöl'ün konuyla ilgili naklettikleri, saldırıların şiddetini ve mültecilerin ne denli zor duruma düştüklerini gözler önüne sermektedir; "... büyük teknelerle kaçmaya ve canlarını kurtarmaya çalışan bir Yunan konvoyu, Bodrum açıklarında Alman uçaklarının saldırısına uğramış ve konvoy, tümü ile batırılmıştı. Bu durum karşısında biz, elimizdeki kısıtlı imkânlarla (Karasularımızın) da dışına çıkmayı göze alarak, hiç olmazsa, denize dökülenlerden sağ olanları kurtarmak için, olay yerine gitmiştik. Dayanılmaz, yürekler acısı bir manzara: Şişmiş ölümler arasında eline geçirebildiği bir tahta parçasıyla, çırpınarak, ölümün eşliğine kadar gelmiş olanların acı feryatları, yüreklerimizi parçalıyordu. Henüz, yaşamakta olanlar, bizi, kurtarıcı olarak görünce, güçleri büsbütün kesildi ve su yutarak, batmaya başladılar. Çünkü artık, kollarını bile kaldıracak halleri kalmamıştı. Oysa biz onları motor ve sandallarla toplamaya çalışıyorduk. ... Bundan sonra ölümlerin de bulabildiğimiz kadarını topladık ve Bodrum'a götürdük. ... Ölümler ise, çevrede, büyük bir mezar kazılarak topluca gömüldüler. Fakat, ertesi sabah rüzgar ve dalgaların sürüklediği, daha 60 kadar şişmiş bir haldeki ölü, kıyılarımaza vurmuştu. Onları da toplayıp ayrıca ve toplu olarak gömdük"; Mir'at Erdöl, *Küçük Kitap (Türk-Yunan Dostluğu)*, Özkan Matbaacılık, İzmir 1994, s. 91, 104-105.

²⁸ Ulvi Keser, *Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye*, s. 310.

²⁹ Mir'at Erdöl, *a.g.e.*, s. 92-93.

³⁰ Cumhuriyet Arşivi, 30.18.01.02/102.45.7.

³¹ Cumhuriyet Arşivi, 490.01/611.120.9.

³² Cumhuriyet Arşivi, 30.10/117.815.17.

İlk etapta yerel idarecilerin mülteci akınını üst makamlara bildirmede gösterdikleri yetersizlik nedeniyle, Türk Hükûmeti'nin ilticalardan tam anlamıyla haberdar olamaması bazı sorunların doğmasına neden olmuştur³³.

Sonraki süreçte gerekli tedbirler alınarak, mültecilere barınma, beslenme, sağlık vb. konularda gerekli yardımlar yapılarak, bir kısmı mümkün olduğu takdirde geldikleri yerlere iade edilmiş, bir kısmı da gitmek istedikleri yerlere gönderilmişlerdir. Bu yolla 1 Mart 1943 yılına değin 10.128 Yunanlı sivil mülteci geldikleri yerlere iade edilmişlerdir (bkz. Tablo II)³⁴.

Ancak zaman zaman bu konuda bazı sıkıntıların yaşandığı da bilinmektedir. Örneğin, Çeşme muntikasındaki Yunan mültecilerin yerlerine iade edilebilmesi için İstanbul'dan Kemal Vapuru gönderilmiş, vapur mültecilerden büyük bir kısmını alarak Sakız'a gitmişse de, Alman işgal kuvvetleri, gelen mültecileri kabul etmeyerek karaya çıkmalarına müsaade etmemiştir. Sakız'daki Alman Kumandanı, diplomasi yoluyla mesele halledilip kendisine bu yönde bir emir gelmediği ve gelenlerin Türk Hükûmeti'nce tasdik edilmiş isim ve hüviyetlerini içeren liste kendisine sunulmadığı takdirde, gelen Yunan mültecileri kabul edemeyeceğini bildirmiştir³⁵.

Başlangıçta Manisa, Afyon, Denizli, Aydın şehirlerine gönderilip buralarda barındırılan mülteciler uygun koşullar sağlandığında, söz konusu şehirlerden dış ülkelere gönderilmişlerdir. Bu yolla 1 Mart 1943 yılına değin 1.925 Yunanlı sivil mülteci geldikleri yerlere gönderilmiştir. Mülteci kamplarında barındırılan Yunanlı sivil mültecilerin bir kısmı da İzmir ve Çeşme'den Kıbrıs Adasına ve İslahiye yoluyla da Suriye'ye gönderilmişlerdir. Bu yolla 1 Mart 1943 yılına değin 10.472 Yunanlı sivil mülteci Kıbrıs ve Suriye'ye gönderilmiştir. Nihayetinde ilk ilticaların başladığı günden 1 Mart 1943 tarihine değin geçen sürede Batı Anadolu sahillerine gelen ve geri gönderilen Yunanlı sivil mültecilerin toplam

³³ Örneğin 1942 Nisan'ı başlarında Çeşme ve Ilica kasabasına gerçekleşen Yunan mülteci akını yerel yöneticilerin yetersizliğini de ortaya çıkarmıştır. Sahil güvenliği ve yerel memurların tutumu oldukça yetersizdir. Çeşme kazası yerel idarecileri vilayet merkezini layıkıyla haberdar etmemiştir. Mahalli memurlar mülteciler konusunda titiz davranmamışlardır. Gelişmelerden yeterince haberdar olamayan ve yeterli bilgiye sahip bulunmayan Vilayetin de konuyu pek önemsemediği görülmüştür. Daha sonra İzmir Valisi, Emniyet Müdürü, Jandarma Kumandanı ve Sıhhiye Müdürü incelemelerde bulunmak ve gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak üzere Çeşme'ye gitmiştir. Neticede olaylarda ihmali görülen yerel idarecilerden Çeşme Polis Komiseri ile Hükûmet doktoruna işten el çektirilmiş ve süregelen hastalıklar için şiddetli tedbirler alınmıştır. Cumhuriyet Arşivi, 490.01/611.120.8.

³⁴ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/124.882.4.

³⁵ Cumhuriyet Arşivi, 490.01/611.120.8.

miktarı, 22.525 kişiye ulaşmıştır (bkz. Tablo II)³⁶. Sonraki süreçte de mültecilerin geriye gönderilmesi işi aralıklarla devam etmiştir.

1 Mayıs 1941'den 1 Mart 1943 Tarihine Kadar Gelen ve İade Olunan Mültecilerin Miktarı Tablo II

Mayıs 1941'den 1 Mart 1943 Tarihine Kadar Gelen mültecilerin Miktarı		Mayıs 1941'den 1 Mart 1943 Tarihine Kadar İade Olunan Mültecilerin Miktarı	
		10.128	Geldikleri yere iade olunanlar
		1.925	Başlangıçta Afyon, Aydın, Denizli ve Manisa vilayetlerine gönderilip oradan da yurt dışına sevk olunanlar
		10.472	İzmir ve Çeşme'den Kıbrıs Adası'na ve İslahiye yolu ile Suriye'ye gönderilenler
Toplam	22.525	22.525	

Anadolu sahillerine sığınan 30.000'nin üzerinde Yunanlı sivil mültecinin, Türk Hükûmeti'nin bölgeye gönderdiği yöneticileri aracılığıyla yaptığı incelemeler ve aldığı tedbirler sayesinde barınma, beslenme ve sağlık problemleri çözülmüş, Çeşme ve Nazilli kamplarında olduğu gibi uygun binalara iskân edilen Yunanlı sivil mülteciler geriye gönderilene dek ihtiyaçları Türk Hükûmeti tarafından karşılanmıştır.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür. Yakın dönem Türk-Yunan ilişkileri değerlendirilirken Türk Hükûmeti'nin yirmi yıl önce ülkesine işgalci bir güç olarak gelen bir halka, işgalle yüzleşmek durumunda kaldığında, tüm yaşananlara rağmen yardım elini uzatması; sözde Ermeni iddialarından esinlenerek Türk karşıtlığı üzerinden politik yaklaşımlar geliştiren bazı Yunan siyasetçi ve akademisyenlerinin aynı zamanda iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesinden yana olanların ya da öyle oldukları zannı bırakanların, mutlaka göz önünde bulundurulmaları gereken bir gerçek olarak durmaktadır. Zira dostluklar ve iyi niyet

³⁶ Cumhuriyet Arşivi, 030.10/124.882.4.

davranışları yerine, düşmanlıklar canlı tutulduğu müddetçe, ikili ilişkilerin düzeltilmesinden bahsetmek de pek gerçekçi görünmemektedir.

Ayrıca Çalışmada yapılan tespitler ve varılan sonuçlara, yeni bulgular ışığında katkıda bulunulabilmesi her zaman mümkündür. Özellikle de mevcut belgelerdeki tarihi boşlukları dolduracak resmi raporlar tespit edilirse, mültecilerin toplam miktarı daha da netlik kazanacaktır. ©

KAYNAKLAR

a. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

- 030.10/55.367.40.
030.10/55.367.41.
030.10/55.367.44.
030.10/55.367.45.
030.10/55.367.47.
030.10/55.367.48.
030.10/55.368.1.
030.10/55.368.2.
030.10/55.368.12.
030.10/ 117.813.11.
030.10/117.813.12.
030.10/117.814.2.
030.10/ 117.815.1.
030.10/117.815.6.
030.10/ 117.815.8.
030.10/ 117.815.11.
030.10/ 117.815.12.
030.10/ 117.815.14.
030.10/ 117.815.16.
030.10/117.815.17.
030.10/124.882.4.
030.10/171.185.22.
030.10/239.613.17.
030.18.01.02/102.45.7.
490.01/611.120.8.
490.01/611.120.9.

b. Kitaplar

- AKGÜN, Seçil Karal – ULUĞTEKİN, Murat, *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, C. II, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara 2002.
- CLOGG, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, Çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- ÇUKALAS, Konstantin, *Yunanistan Dosyası*, Çev. Şeyla, (soyadı yok), Ant Yayınları, İstanbul 1970.
- ERDÖL, Mir'at, *Küçük Kitap (Türk-Yunan Dostluğu)*, Özkan Matbaacılık, İzmir 1994.
- KESER, Ulvi, *Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye*, İstanbul 2008.
- KOÇ, Yıldırım, *Türk-İş Tarihinden Portreler Eski Sendikacılardan Anılar-Gözlemler (II)*, Dermircioğlu Matbaası, Ankara 1999.
- MAULVAULT, Lucien, *İkinci Dünya Savaşı*, Çev. Nâzım Erten, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Basımevi, İstanbul 1987.
- ŞEN, Faruk, *Ege'nin İki Yakasında Ekonomi*, Çev. Ayşe Oya, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 1987.
- Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C. IV, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969.

T. C.
MALİYE VEKÂLETİ
BÜTÇE VE MALİ KONTROL
U. MÜDÜRLÜĞÜ

Ankara,

ŞUBE : 1

Sayı :

14.7.1941

71124-2
2999

Başvekâlet Yüksek Makamına

Özü: Yunan Mültecileri hakkında.

Ek: 2

Millî Müdafaa Vekâletinin Maliyeye tevdi buyrulan ilişik 30/6/1941 tarih ve 6/683I sayılı tezkeresi tetkik olundu:

Bu tezkerede; Yunan Mültecilerinin iâşe, ibate ve sair masrafları ile kendilerine alınacak giyim eşyası bedellerinin bütçenin masarifi gayrı melhuza tertibinden ödenmesi hususunun Vekiller Hey'etince karar altına alınması talep olunmaktadır.

Mezkûr tertipte halen mevcut tahsisat bakiyesi bağli cetvelde yazılı rakamlara göre ihtiyacın bir aylık kısmını dahi karşılamaya kâfi bulunmadığı gibi bu kabil, Yurdumuza iltica edenlerin giyim, iâşe, ibate ihtiyaçlarının hangi esaslara göre temin olunacağına dair mevzuatımızda bir kayıt de mevcut olmadığından gerek bu esasların nelerden ibaret olacağına, gerek bunların ne suretle karşılanacağına icra Vekilleri Hey'etince görüşülerek bir karara bağlanmasına müsaade buyurulmasını arz ederim.

M.G.

12934

K² / Sera N. K
15. 7. 1941
Höfzi
12. VIII. 1941

Maliye Vekili

[Handwritten signature]

14.7.1941 5891 2

17
12.7

EK: 1

T. C.
SAĞLIK VE İÇTİMAİ
MUAHVENET VEKÂLETİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ

ACELE 36

Ankara 9/4/1942

İstikn Umman Müdürlüğüne
E:1

Genel M: _____
Özel M: _____
İlişkiği: 49374
137

Ender Kotürüyle batan 209
Yunanlı hakkında:

Başvekâlet Yürüşü Kütüne

Yunan sularından geçmeye gelen ve umumî karar mucibi-
binde geldikleri adalara iade edilmek üzere 205 Yunan
mültecisini isimleri 4/4/1942 tarihinde geçmeden hareket
eden Kaptan Ahmet Gürbüz Akyürek idaresindeki Ender mu-
mandaki Türk Kotürünün Seferihisarın Çelik mevkiinde Ka-
yaya çarparak battığı ve Kaptan Gadahil olmak üzere 209
Yunanlıların boğulduğu ve üç Türk tayfa ile yirmi altı Yunan
mültecisinin kurtuldukları ve bunların Seferihisar'da
işkân ve ibate edildikleri ve mes'aleye Cumhuriyet Mübce-
usumiliğince el konduğu izmir Valiliğinden alınan 7/Nispet
942 tarih ve Emniyet 1489 sayılı telle bildirilmekle key-
fiyeti bereye malûmat saygılarımla arz ederim .

Sağlık ve İhtimali Muavenet
Vekili

Dr. H. Alataş

Dr. Alataş

10.4.1942

030 10 171 185 22

3.1

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

13. 8. 942

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Hülasa : Çeşme kazasına iltica eden mülteciler hakkında : _____

SURET

C.H.P. Genel Sekreterliğine

9.5.942 T. ve 2/46957 sayılı yazınıza cevapdır :

İzmir Bölgesi Parti Müfettişi İstanbul Mebusu Celip Baktıyer Güker'in , Çeşme kazasına ve bu kazanın Ilıca kasabasına çıkan mültecilere ait raporu tetkik edildi :

Bu kazaya sığınan eden ve miktarı gündengüne artan binlerce Yunanlı mültecinin mahallî sıhhat , asayiş ve geçim durumunu ihlal ettikleri hissedildiğinden idarî tedbir olmak , Vekâletten verilen emirleri mahallinde alâkedarlara tebliğ ve mültecilerin iskan ve işgelerini tanzim etmek üzere bizzat Çeşmeye gönderilen İzmir Valisi görevlendirilmiştir .

1- Dört beş bini mütevaciz mülteciyi istiap edecek vaziyette olmayan Çeşme kasabası için bu halin fena neticeler doğuracağı düşünülmesiyle bunların bir kısmı ilıca'daki binalara yerleştirilmiştir .

2- Mülteci işlerinde vazifelerinde ihmal ve laksyidisi görülen komiser Mustafa Fehri Akın ile Hükümet doktoruna işten el çektirilmiştir .

3-Birdenbire miktarı çoğalan mültecilerin geldikleri yere sava ki düşünülmesi ve Kemal vapuru ile ilk kefile olarak 600 kişi Sisam'a sevkedilmişse de bazı formalitelerin noksana düşmesinden bunlar işgal makamları tarafından kabul edilmeyerek geri gönderilmiştir .

4- İnzibat ve asayiş bakımından bir çok mahzurları dururabilecek bu akına mâni' tedbir olmak üzere ilgili Vekâletler amnesillerinden bir komisyonun teşkili kararlaştırılmış ve bu komisyonda Vekâletimizci ilgilendiren işler aşağıda arz edilen üç noktada mütalea edilmiş ve buna göre tedbir alınması teklif olunmuştur .

a) Çeşme'de toplanan mültecilerin bir an evvel topraklarımızdan çıkarılmaları ,

b) Sahil muhafaza teşkilâtının denizden ve karadan takviyesi ,

c) Mülteci akınına sebep ve emil olduğu düşünülen gizli veya açık bütün ecnebi faaliyetinin durdurulması .

Bu noktalar üzerinde komisyonda mütabakat hasıl olmuş ve Hariciye Vekâletince ilgili devletler nezdinde icabeden teşebbüsler ~~kararlaştırılmıştır~~

2

T. C.
Gümrük ve İhhisarlar
Vekâleti

Ankara
24 1 1944

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı
1. Şube 3. Kısım
U. 30713
Sayı : H. 2376
Eki :

Yüksek Başvekâlete
Özü
Mülteciler H.

T. C.
BAŞBAKANLIK
GÜMRÜK VE İHHSARLAR BAKANLIĞI

Bodrum, Çeşme, Marmaris Gümrük Muhafaza bir-
liklerinden alınan raporlarda:

1- 23/Mayıs/1944 tarihinden 26/Mayıs/1944 ta-
rihine kadar Bodrum, Çeşme, Marmaris Gümrük Muhafe-
za birlikleri mantaklarına 36 Erkek, 8 Kadın, 7
çocuk Yunanlı sivil ile 1 Alman Eri'ki ceman 52
mültecinin iltica ettiği bildirilmektedir.

Derin saygılarımla arz ederim.

2- Yüksek Başvekâlete, Dahiliye, Hariciye Ve-
killiklerine ve Genelkurmay Başkanlığına arz edil-
miştir.

Gümrük ve İhhisarlar
Vekili

Susuzluoğlu

10.6.

030	10			117	814	2
-----	----	--	--	-----	-----	---

Karşılıklarda şube adının ve sayısının yazılması
Örnek, GÜ. Mh. 188 - 1936

19

T. C.
Gümrük ve İhtisarlar
Vekâleti

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı

1 Şube 3 Kısım

U. 21471

Sayı: H. 2275

Eki

Ankara

19

211. Evrak 01-020

21.10.1943

ÖZÜ:

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kağ gümrük muhafaza bölük K. 12ğından alınan 18-1.Teg-943 günlü raporda :

1 - 17-1.Teg-943 günü saat 14 de doğudan gelen hüviyeti meçhul 5 tayyarenin Meis üzerine 8 bomba atarak adada yangın çıkardıkları ,

2 - 18-1.Teg-943 günü saat 10,10 da yine doğudan gelen hüviyeti meçhul 8 tayyare tarafından Meis adasının bombalandığı ve bir tayyarenin adadan açılan ateş tesiriyle Karada civarında alevler içinde denize düştüğü ,

3 - 18-1.Teg-943 günü Meis adasından 17 erkek, 59 kadın, 26 çocuk olarak Meisere 102 Rum mültecinin Bayındır limanına iltica ettikleri, bildirilmiştir.

Derin saygılarımla arz ederim .

4 - Yüksek Başvekâlete, Hariciye, Dahiliye vekilliğine ve Genelkurmay Başkanlığına arz edilmiştir.

Gümrük ve İhtisarlar
Vekili *ca*

Arz edilde
Hafze
26.X.1943

Kargılıklarda şube admin, sayısının yazılması ve her yazıya ayrı cevap verilmesi

Örnek Güm. Muh. (V) 136 - 1939

030 10 239 613 17

T. C.
SAĞLIK ve İÇTİMAİ
MUAVENET VEKÂLETİ

İskânı Umum Müdürüğü

Genel No. —B:İ

Özel No. 65277

İlişiği: 84

102
P. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARSIVI

Başvekâlet Yüksek Katına

Ankara

- 8 Mart 1943

Yunan ve İtalyan adalarından Ege sahillerimize vukubulan ilticalar ve mültecilerin dış memleketlere sevklerinin hitamına dair .

Vaziyeti hazırca dolayısıyla Yunan ve kısmen İtalyan adalarından (Ege) sahillerimize vukubulan Yunanlı mültecilerin dış memleketlere sevkleri I/3/943 tarihinde sona ermiştir .

Bu iltica 94I senesi mayısında başlamıştır . Bu tarihten I/3/943 tarihine kadar (Ege) sahillerimize gelen ve dış memleketlere gönderilen Yunanlı mültecilerin pılançosu aşağıdadır :

Mayıs/94I den I/3/943
tarihine kadar gelenler:

22909

22909
00000

Mayıs/94I den I/3/943
tarihine kadar sevk olunan :

10128	Geldikleri yere iade olunanlar
1925	Bidayeten Manisa , Afyon;Denizli ,Aydın Vilayetlerine müretteben gönderilüp bu Vilayetlerden dış memleketlere gönderilenler .
10472	İzmir ve Çeşmeden Kıbrıs adasına ve İslahiye yolile Suriyeye gönderilenler .
362	Asker olmaları itibarile askeri kampa gönderilenler .
14	Ölen
8	Firar
22909	

1 - Yukardaki tafsilâta göre İzmir Vilâyetinin Çeşme , Kuşadası Bergama , Dikili , Urla , Seferihisar , Karaburun , Foça , merkez sahillerine 22 ay içersinde gelen ve Çeşme ve Ilıcada açılan kamplarda muvakkat iskan ve Devlet yardımına maruz bırakılan Yunanlı mülteciler meselesi hiç bir arıza göstermeden bu suretle bitmiştir .

2 - İzmir merkezinde ve Çeşme kasabasile Ilıcada bu mülteciler için açılan kamp ve revir ile diğer teşkilât kapadılmış ve ancak münferiden gelmesi muhtemel mültecilere karşı alınacak ibtidai tedbirleri karşılamak üzere küçük mikyasta teşkilât ve tesisat birleştirilmiştir .

3 - Almış olduğumuz malumata göre Yunan adalarındaki sefalet ve halkın maruz kaldığı muhtelif cebbelerdeki tazyik dolayısıyla ilkbaharda yine bu mülteci akınının başlaması çok muhtemel görünmekle beraber son aylardaki ilticaların azalmasının da kış mevsiminden ileri geldiği kuvvetle tahmin edilmektedir . Binlerce mültecinin kabul ve işe ve ibateleri ve sıhhi vaziyetlerinin korunması ve bunların dış memleketlere sevkleri hususunda maruz kalınan müşkilât malumu devletleridir .

2-

030 10 124 882 4 1

Yazılacak karşılıklı geldiği bürünen tarih ve numarasının yazılması lazımdır